

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

ПОСЕБАН ИЗВЕШТАЈ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА
О
СЛУЖБЕНОЈ УПОТРЕБИ МАЂАРСКОГ ЈЕЗИКА И ПИСМА

Издавач
Заштитник грађана

За издавача
Оља Јовичић

Уредник
Роберт Сепи

Тираж
200

Година издавања
2018

Прелом и штампа
„Донат Граф“ д.о.о, Београд

ISBN 978-86-87945-47-0

**ПОСЕБАН ИЗВЕШТАЈ
ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА
О
СЛУЖБЕНОЈ УПОТРЕБИ
МАЂАРСКОГ ЈЕЗИКА И ПИСМА**

јун 2018.

Извештај је припремљен уз подршку Мисије ОЕБС-а у Србији. Ставови изречени у извештају припадају искључиво ауторима и не представљају нужно званичан став Мисије ОЕБС-а.

САДРЖАЈ

УВОД И ЦИЉ ИЗВЕШТАЈА.....	7
МЕТОДОЛОГИЈА.....	10
РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА.....	11
РАЗГОВОРИ У ЈЕДИНИЦАМА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ И ФИЛИЈАЛАМА И ИСПОСТАВАМА РФЗО.....	23
ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ НАЦИОНАЛНОГ САВЕТА МАЂАРСКЕ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ.....	37
ЗАКЉУЧЦИ.....	41
ПРЕПОРУКЕ.....	44
ПРИЛОГ 1.....	46
ПРИЛОГ 2.....	49
ПРИЛОГ 3.....	55

УВОД И ЦИЉ ИЗВЕШТАЈА

Увођење језика националне мањине у службену употребу на територији јединице локалне самоуправе (у даљем тексту: ЈЛС), сагласно је важећим правним прописима, у искључивој надлежности саме локалне самоуправе. Према члану 20. тачка 33. Закона о локалној самоуправи¹ и члану 11. став 1. Закона о службеној употреби језика и писама², општина утврђује језике и писма националних мањина који су у службеној употреби на њеној територији. Конкретније, службена употреба мањинских језика и писама се утврђује статутом општине³, који доноси скупштина општине⁴.

Мађарски језик и писмо су у службеној употреби у 31 граду/општини, као и у раду органа и организација АП Војводине, а с обзиром да број припадника мађарске националне мањине превазилази законски праг од 2%, мађарски се користи и у обраћању републичким органима, уз право да и одговор буде сачињен на овом језику и писму.

Заштитник грађана већ годинама указује на значај остваривања права на службену употребу језика и писама, а након заједничке препоруке Заштитника грађана и Покрајинског омбудсмана АП Војводине из 2010. године⁵, коју су подржали национални савети националних мањина, побољшана је примена права на упис личног имена припадника националних мањина према њиховом језику и правопису и делимично је измењена пракса органа јавне управе у вези са остваривањем овог права.

Међутим, каснија пракса и притужбе које су уследиле указале су на то да поједина питања у вези с применом права на службену употребу језика и писама националних мањина још увек нису решена.

¹ „Службени гласник РС”, бр. 129/07, 83/14 – др. закон и 101/16 – др. закон.

² „Службени гласник РС”, бр. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/05 – др. закон и 30/10.

³ Члан 11. став 2. Закона о службеној употреби језика и писама.

⁴ Члан 32. тачка 1. Закона о локалној самоуправи.

⁵ Доступно на: http://www.pravamanjina.rs/attachments/461_Preporuka%20Zastitnika%20gradana%20i%20Pokrajinskog%20ombudsmmana.pdf

Заштитник грађана је у претходном периоду, поступајући по притужбама грађана и Националног савета мађарске националне мањине, утврдио да и даље постоје пропусти органа управе и повреде права грађана на службену употребу мађарског језика и писма.

Примљене притужбе Националног савета мађарске националне мањине показују да, у недостатку ефикасног надзора, финансијских и кадровских капацитета, припадницима националних мањина и даље није увек обезбеђено да у управним поступцима пред надлежним органима локалне самоуправе користе свој језик и писмо, који је у службеној употреби. Отворено је и питање службене употребе мађарског језика и писма у прописаним обрасцима и приликом исписивања јавних натписа, саобраћајне и туристичке сигнализације.

Заштитник грађана већ годинама указује на системске проблеме који онемогућавају потпуно уживање права на службену употребу језика и писма националних мањина. Ти разлози се, пре свега, огледају у недовољном познавању прописа и/или мањку кадрова и финансијских средстава; неразумевању запослених у органима управе значаја остваривања права на матерњем језику, али и недостатку информација доступних припадницима националних мањина о њиховим правима и начину на који могу да их остваре.

У овом извештају, Заштитник грађана се посебно бавио правом на коришћење мађарског језика и писма пред органима ЈЛС, вођењем управног поступка, правом на упис личног имена на мађарском језику и писму, али и прикупљању информација у вези са службеном употребом мађарског језика и писма у раду Републичког фонда за здравствено осигурање (у даљем тексту: РФЗО) и питањем издавања картица здравственог осигурања на мађарском језику и писму.

Циљ овог извештаја је да пружи преглед колико су припадници мађарске националне мањине информисани о својим правима у вези са службеном употребом језика и писма, односно да ли су грађанима из мањинских заједница доступне информације о праву да користе свој језик пред органима управе, да им се лично име упише на језику националне мањине, као и да им се издају документа и акти на језику националне мањине.

Заштитник грађана је спровео ово истраживање, уз подршку Мисије ОЕБС-а у Републици Србији, како би прикупио податке и чињенице потребне за оцену стања у овој области, односно да би деловао превентивно у циљу остваривања права припадника националних мањина на службену употребу језика и писма, с обзиром на то да је у

2018. години⁶ планирано да се приступи изменама и допунама Закона о службеној употреби језика и писма.

У прилогу извештаја је дат списак градова/општина у којима је у службеној употреби мађарски језик и писмо, преглед поступака који су вођени пред Заштитником грађана због заштите права на службену употребу мађарског језика и писма, упућених препорука и преглед прописа који уређују дату област.

⁶ Посебан извештај је припремљен пре усвајања сета закона који се баве заштитом националних мањина – Народна скупштина усвојила је 20. јуна 2018. године измене и допуне Закона о заштити права и слобода националних мањина, Закона о националним саветима националних мањина и Закона о службеној употреби језика и писма.

МЕТОДОЛОГИЈА

Заштитник грађана је израдио упитник који је послат на адресе 31 ЈЛС и 31 филијале/ испоставе РФЗО. Питања су састављена у циљу истраживања доследне примена закона, вођења управног поступка на мађарском језику пред органима локалне самоуправе, уписа личног имена на мађарском језику и о ком броју захтева се ради. Такође, питања су обухватила и издавање решења и других аката, као и картица здравственог осигурања на мађарском језику и писму.

Прикупуљани су и подаци о томе какви су капацитети у локалним самоуправама за правилну примену Закона о службеној употреби језика и писма, са посебним освртом на податак о броју запослених у локалним самоуправама који познају мађарски језик и писмо.

У оквиру истраживања организоване су посете у 15 локалних самоуправа⁷ и обављени су разговори са представницима општинских/ градских управа, филијала и испостава РФЗО. Критеријум за одабир локалних самоуправа у којима ће се обавити посете је био да се обухвате локалне самоуправе са значајним процентом мађарског становништва, као и оне ЈЛС које имају мали проценат мађарског становништва према подацима последњег Пописа становништва из 2011. године.

У овим општинама је извршено и теренско прикупуљање података о испуњавању законом прописане обавезе да се табле са називима органа и други јавни натписи, као и називи насеља, улица и тргова испишују двојезично, на српском језику и ћириличком писму и мађарском језику и писму.

Посебан састанак организован је са председником и члановима Националног савета мађарске националне мањине, који су дали значајан допринос изради овог извештаја⁸.

⁷ Посете су спроведене у следећим ЈЛС: Нови Сад, Ада, Сента, Кањижа, Суботица, Сомбор, Оџаци, Кула, Врбас, Србобран, Темерин, Зрењанин, Вршац, Сечањ и Бела Црква.

⁸ Подаци у вези са службеном употребом мађарског језика и писма, које је припремио Национални савет мађарске националне мањине, саставни су део овог извештаја.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Упитник за прикупљање података упућен је 31 ЈЛС и филијалама/ испоставама РФЗО. Од наведеног броја, 26 јединица локалне самоуправе, као и све филијале/ испоставе РФЗО⁹, су доставиле одговор на упитник¹⁰.

Захтеви за вођење управног поступка на мађарском језику у јединици локалне самоуправе

⁹ Допис Дирекције РФЗО бр. 07-59/18-1 од 27. марта 2018. године - Дирекција Републичког фонда за здравствено осигурање доставила је податке за све филијале и испоставе које се налазе у локалним самоуправама у којима је мађарски језик у службеној употреби.

¹⁰ Одговор на упитник доставиле су следеће ЈЛС: Апатин, Бач, Бачка Топола, Врбас, Вршац, Зрењанин, Кањижа, Кикинда, Ковачица, Ковин, Кула, Нова Црња, Нови Бечеј, Нови Кнежевац, Нови Сад, Оџаци, Панчево, Пландиште, Сента, Сечањ, Сомбор, Србобран, Суботица, Темерин, Тител и Чока.

На основу података које је доставило 26 ЈЛС, може се закључити да коришћење мађарског језика пред органима управе није учестало у пракси и изузетно се примењује. Томе доприноси, са једне стране, однос органа јавне власти који немају изграђене капацитете за равноправну употребу свих језика који су у службеној употреби на њиховом подручју и који не подстичу употребу језика националних мањина, али и жеља грађана да што брже и једноставније дођу до решења у управном поступку.

С обзиром на то да се често сматра да вођење поступка на језику националне мањине или његова употреба компликује поступак, у већини општина/градова ретко се истичу захтеви за вођење управног поступка на језику и писму националне мањине. Језик националне мањине користи се најчешће у усменом обраћању, како би се странка информисала о неком свом праву или обавези, или околностима случаја.

У прилог овој тези иду и подаци које је Заштитник грађана прикупио приликом овог истраживања – да су само у три јединице локалне самоуправе у 2017. години, тачније у Суботици, Бачкој Тополи и Сенти, подношени захтеви за вођење управног поступка на мађарском језику и писму.

У Суботици, у Услужном центру Градске управе су сви обрасци по којима решава Скупштина града, градоначелник, Градско веће и Градска управа одштампани на сва три језика и писма која су у службеној употреби, односно на српском језику и ћириличком писму, мађарском језику и писму и хрватском језику и писму. Запослени за пријем поднесака странци се обраћа на језику на коме му се странка обратила, а по пријему и евидентирању поднеска, издаје се потврда о пријему поднеска на језику и писму на коме је поднесак евидентиран. Највише управних аката на мађарском језику издаје се у Служби за општу управу и заједничке послове Градске управе града Суботице, што се види по броју уписаних у Посебан бирачки списак мађарске националне мањине¹¹. За уписе у Посебан бирачки списак, решења су донета на мађарском језику и писму, а уверења и потврде о упису се такође издају на мађарском језику.

У Бачкој Тополи у 2017. години поднето је 9 захтева за вођење управног поступка на мађарском језику и писму.

¹¹ У посебан бирачки списак мађарске националне мањине уписано је 27.046 грађана (према подацима које је доставила Градска управа града Суботице 28.3. 2018.).

Општина Сента имала је највећи број захтева за вођење управног поступка на мађарском језику и писму у 2017. години, чак 555 захтева. Овај податак условљен је чињеницом да према последњем попису становништва, мађарско становништво чини 79% становника Општине. Истовремено, може се закључити да овај податак указује и на висок ниво свести грађана мађарске националне мањине о правима која су им гарантована Уставом и законима¹². Највише поступака на мађарском језику и писму вођено је у оквиру Одељења за општу управу и друштвене делатности, али и у другим областима.

У другим локалним самоуправама, као што је већ наведено, у 2017. години није било подношења захтева грађана да се управни поступак води на језику националне мањине. Штавише, у већини анкетираних општина, према добијеним подацима, ни ранијих година није било захтева.

Право на упис личног имена у матичне књиге рођених у редовном и накнадном поступку

Заштитник грађана је кроз притужбе и поступке које је водио претходних година утврдио да у одређеним локалним самоуправама није прављена разлика између права на службену употребу језика и писма и права на упис личног имена на језику и писму националне мањине. Тако је у појединим случајевима, право припадника националне мањине да упише своје лично име на језику и писму националне мањине у основном или накнадном упису, условљавано тиме да ли је тај језик у службеној употреби на територији локалне самоуправе у којој се подноси захтев. Такође, одређени проблеми су се јављали и приликом подношења захтева за накнадни упис личног имена.

Не треба занемарити чињеницу да је право на лично име је важан сегмент очувања идентитета припадника националних мањина, те је потребно континуирано радити на информисању припадника националне мањине о значају и начину остваривања овог права. Не мање важно је унапредити и предупредити грешке, које могу бити последица незнања и/или недостатка капацитета у локалних самоуправама у вези са уписом личног имена у службене евиденције. **Оно што је уочено и у претходним истраживањима, а односи се и на мађарски језик и писмо, јесте да грешке приликом уписа личних имена**

¹² Више података у поглављу о посетама јединицама локалне самоуправе.

припадника националних мањина најчешће настају код језика који у свом алфabetу имају слова која не садржи српски језик и писмо. Такође, проблем се јавља и код транскрипције личног имена на српски језик и писмо.

Такође, не треба заборавити ни то да од такозваног основног уписа, односно уписа у матичне књиге рођених, зависи даље остваривање овог права. Да би припадник националне мањине остварио право на упис личног имена у изворном облику у личну карту, неопходно је да достави извод из матичне књиге рођених и уверење о држављанству у којима је лично име уписано и у изворном облику и да захтева да му се у образац личне карте упише лично име у изворном облику. Наведени пример најбоље одсликава изузетну важност правилног основног уписа у матичне књиге рођених.

Од 26 јединица локалне самоуправе које су доставиле одговор на упитник Заштитника грађана, у 10 ЈЛС су подношени захтеви за упис личног имена на мађарском језику и писму у матичне књиге рођених у 2017. години. У ових 10 ЈЛС поднето је укупно **1047** захтева за основни упис личног имена на мађарском језику и писму.

Захтеви за накнадни упис личног имена на мађарском језику и писму у матичне књиге рођених у 2017. години, подношени су у 8 јединица локалне самоуправе. У ових 8 ЈЛС поднето је укупно **170** захтева за накнадни упис личног имена на мађарском језику и писму.

Подаци које је доставила Сента показује висок степен информисаности мађарске националне мањине о својим правима. Чак 496 поднетих захтева за основни упис који свакако кореспондира са структуром становништва у овој Општини.

Остваривање права на избор и употребу личног имена на мађарском језику и писму у породициштим

Заштитник грађана је, настојећи да прикупи што више података о остваривању права на упис личног имена на мађарском језику и писму, затражио податке и од породицишта на територији Аутономне Покрајине Војводине о броју пријављених личних имена на мађарском језику и писму у 2017. години¹³.

Ови подаци су били од изузетног значаја, имајући у виду да се процес пријаве рођења и одређивања личног имена детета сада врши у

¹³ Подаци достављени из Кабинета председнице Владе – Тима за јавну реформу који координира пројекат „Бебо, добро дошла на свет“.

здравственој установи. Подаци су били значајни и због тога што могу послужити као објашњење/образложење неких већ наведених података. Конкретно, податак да у одређеним општинама које су биле обухваћене истраживањем није било захтева за упис личног имена на мађарском језику и писму, упркос великом броју припадника мађарске националне мањине, може бити последица чињенице да на територији тих општина нема породилишта, те нема ни пријава рођења у матичну књигу рођених.

Електронска пријава рођења је образац на основу ког се врши упис чињенице рођења детета у матичну књигу рођених у здравственој установи и упис податка о личном имену у матичну књигу, укључујући и на језику и према правопису језика мањине.

Електронска пријава у породилиштима омогућила је родитељима да одређивање личног имена детета, пријаве пребивалишта и здравственог осигурања и одређивање држављанства обаве у здравственој установи у којој је дете рођено. Процедура је једноставна и не захтева одлазак код матичара.

Назив установе	Лично име уписано на мађарском језику у 2017. години ¹⁴
Дом здравља „Јанош Хаџи“ Бачка Топола	118
Општа болница Суботица	130
Општа болница „Ђорђе Јовановић“ Зрењанин	0
Општа болница Кикинда	~ 4
Општа болница Сента	1
Општа болница Вршац	0
Општа болница Панчево	0
Општа болница „Др Радивој Симоновић“ Сомбор	~ 3
Клинички центар Војводине, Нови Сад, Клиника за гинекологију и акушерство	~ 40
Општа болница Врбас	~ 4
Општа болница Сремска Митровица	0

¹⁴ Напомена: подаци о броју уписаних личних имена на мађарском језику у 2017. години који се води у породилиштима се не поклапа са подацима добијеним од надлежних матичних служби у неким општинама, до чега је могло доћи услед тога што су родитељи уместо у болници, код матичара истакли захтев да лично име упише на мађарском језику и писму.

Запослени у јединицама локалне самоуправе који познају мађарски језик и писмо

Посебно охрабрује податак да од 26 достављених одговора, у 25 ЈЛС раде запослени који познају мађарски језик и писмо.¹⁵ Радна места на којима су распоређени запослени који познају мађарски језик веома су разноврсна. Тако у различитим општинама има распоређених на радним местима инспектора, у одељењима друштвених делатности, матичара, издавања грађевинских, скупштинских послова, курира, возача, намештеника до постављених лица и функционера.

Такође, у великом броју општина/градова, унутрашњим правилницима о систематизацији, систематизована су радна места за која је потребно познавање мађарског језика и писма. Треба напоменути и питање професионалних преводилаца, па су тако према доступним подацима само у Градској управи града Суботице и општинама Ада, Кањижа и Сента запослени професионални преводиоци за мађарски језик.

¹⁵ Оцаци су једина општина која је истакла да нема запослених који познају мађарски језик.

Такође, важно је напоменути да је отворено и питање нивоа знања мађарског језика запослених у локалним самоуправама, што даје у овом случају веома разноврсну ситуацију – од почетног нивоа знања и основне комуникације са странкама, до напредног нивоа и вођења управних поступака и израде аката на мађарском језику.

Општина/град	Укупан број запослених ¹⁶	Број запослених који познају мађарски језик
1. Сента	69	69
2. Бачка Топола	72	42
3. Суботица	291	190
4. Панчево	316	7
5. Ковин	97	5
6. Нови Бечеј	67	6
7. Тител	49	1
8. Пландиште	57	2
9. Ковачица	82	8
10. Нови Кнежевац	33	9
11. Кањижа	66	66
12. Сомбор	177	19
13. Озаци	84	0
14. Врбас	152	12
15. Кула	110	5
16. Нови Сад	1313 ¹⁷	14
17. Србобран	56	6
18. Темерин	64	12
19. Зрењанин	345	24
20. Вршац	151	3
21. Апатин	93	5
22. Чока	40	40
23. Нова Црња	37	7
24. Бач	66	1
25. Кикинда	155	9
26. Сечањ	48	3

¹⁶ Укупан број запослених обухвата стално запослене, постављена лица и функционере, запослене на одређено време и ангажоване на привременим и повременим пословима. Податак о броју запослених у ЈЛС који познају мађарски језик добијен од 26 ЈЛС.

¹⁷ Укупан број запослених односи се на градске управе, посебне организације и службе у Новом Саду.

Захтеви за вођење управног поступка на мађарском језику у филијалама/испоставама РФЗО

Како је већ напоменуто, све филијале/испоставе РФЗО су доставиле одговор на упитник Заштитника грађана у вези са службеном употребом мађарског језика и писма. Прикупљени подаци су показали да ни у једној филијали/испостави РФЗО није било писаних захтева за вођење поступка на мађарском језику и писму.

Захтеви за издавање картице здравственог осигурања на мађарском језику и писму

У свим филијалама РФЗО је било поднетих захтева/издатих картица здравственог осигурања на мађарском језику и писму у 2017. години¹⁸. Укупно је издато **11.995** картица здравственог осигурања на мађарском језику и писму.

Највећи број картица здравственог осигурања на мађарском језику и писму издат је у Филијали за Севернобачки округ са седиштем у Суботици, са испоставама у Бачкој Тополи и Малом Иђошу. На територији поменуте филијале издато је **8.781** картица здравственог осигурања.

Са друге стране, у Филијали за Средњебанатски округ са седиштем у Зрењанину, са испоставама у Новом Бечеју, Новој Црњи, Житишту и Сечњу издато је вишеструко мање – **45** картица здравственог осигурања, што се може објаснити бројем припадника мађарске националне мањине на тој територији.

Филијала за Севернобанатски округ са седиштем у Кикинди са испоставама у Кањижи, Сенти, Ади, Чоки и Новом Кнежевцу издала је **2.607** картица здравственог осигурања на мађарском језику.

У Филијали за Западнобачки округ са седиштем у Сомбору са испоставама у Апатину, Оџацима и Кули издато је **48** картица здравственог осигурања на мађарском језику.

Филијала за Јужнобачки округ са седиштем у Новом Саду са испоставама у Србобрану, Бечеју, Врбасу, Бачкој Паланци, Бачком Петровцу, Жабљу, Тителу, Темерину, Беочину и Бачу издала је **508** картица здравственог осигурања.

¹⁸ Подаци о издатим картицама здравственог осигурања су приказани збирно за Филијале које у свом саставу имају и испоставе у којима није било поднетих захтева за издавање картице здравственог осигурања на мађарском језику и писму.

Филијала за Јужнобанатски округ са седиштем у Панчеву са испоставама у Пландишту, Опову, Ковачици, Алибунару, Вршцу, Белој Цркви и Ковину није имала велики број захтева за издавање картице здравственог осигурања на мађарском језику, те је издато само **6** картица.

Може се закључити да општине са већим уделом мађарског становништва, имају и већи број захтева за издавање картица на мађарском језику и писму. То може бити последица неколико разлога, о којима можемо нагађати до неког следећег обухватнијег и детаљнијег истраживања, као што су чињеница да је мађарски чешће у службеној (али и „неслужбеној“) употреби, савеснијем раду локалних органа у информисању грађана о њиховим правима и сл.

Запослени у филијалама/испоставама РФЗО који познају мађарски језик и писмо

Што се тиче познавања мађарског језика и писма у филијалама/испоставама РФЗО, односно запослених који познају мађарски језик као језик који је у службеној употреби, ситуација је мало другачија у односу на знање језика запослених у ЈЛС. Тако, према доступним

подацима, у чак 13 испостава нема запослених који познају мађарски језик и писмо.

Филијале РФЗО	Укупан број запослених ¹⁹	Број запослених који познају мађарски језик
1. Филијала за Севернобачки округ са седиштем у Суботици са испоставама у Бачкој Тополи и Малом Иђошу	36	9
2. Филијала за Средњебанатски округ са седиштем у Зрењанину са испоставама у Новом Бечеју, Новој Црњи, Житишту и Сечњу	51	1
3. Филијала за Севернобанатски округ са седиштем у Кикинди са испоставама у Кањижи, Сенти, Ади, Чоки и Новом Кнежевцу	47	8
4. Филијала за Западнобачки округ са седиштем у Сомбору са испоставама у Апатину, Оџацима и Кули	46	2
5. Филијала за Јужнобачки округ са седиштем у Новом Саду са испоставама у Србобрану, Бечеју, Врбасу, Бачкој Паланци, Бачком Петровцу, Жабљу, Тителу, Темерину, Беочину и Бачу	129	4 – запослени у испоставама Србобран(1), Бечеј(2) и Темерин(1) ²⁰

¹⁹ Укупан број запослених обухвата стално запослене, постављена лица и функционере, запослене на одређено време и ангажоване на привременим и повременим пословима.

²⁰ У испоставама у Врбасу, Бачкој Паланци, Бачком Петровцу, Жабљу, Тителу, Беочину и Бачу нема запослених који познају мађарски језик и писмо.

<p>6. Филијала за Јужнобанатски округ са седиштем у Панчеву са испоставама у Пландишту, Опову, Ковачици, Алибунару, Вршцу, Белој Цркви и Ковину</p>	<p>81</p>	<p>3 – запослени у седишту Филијале Панчево (2) и у Испоставама Ковачица (1)²¹</p>
---	-----------	---

²¹ У испоставама у Пландишту, Опову, Алибунару, Вршцу, Белој Цркви и Ковину нема запослених који познају мађарски језик и писмо.

РАЗГОВОРИ У ЈЕДИНИЦАМА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ И ФИЛИЈАЛАМА И ИСПОСТАВАМА РФЗО

Како би утврдио све чињенице од значаја за сагледавања стања у овој области, доношења закључака и евентуалног предузимања мера из своје надлежности, Заштитник грађана обавио је посете у 15 локалних самоуправа и разговарао са представницима општинских/градских управа и филијала/испостава Републичког фонда за здравствено осигурање. Приликом разговора које је обавио, Заштитник грађана имао је за циљ да директно од запослених у локалним самоуправама и у РФЗО сазна који проблеми, ако их има, постоје у вези са применом Закона о службеној употреби језика и писма, али и на који начин запослени у овим органима виде решења и могућности за унапређење у овој области.

Подсећања ради, у овим ЈЛС је извршено и теренско прикупљање података о испуњавању законом прописане обавезе да се табле са називима органа и други јавни натписи, као и називи насеља, улица и тргова исписују двојезично, на српском језику и ћириличком писму и мађарском језику и писму.

Треба указати и на чињеницу да јединице локалне самоуправе углавном не располажу подацима о броју усмених обраћања на мађарском језику, због чега Заштитник грађана није могао да прикупи ове податке ни приликом обављених разговора. Због тога су подаци приказани описно, уз напомену да се ради о наводима представника локалних самоуправа са којима је разговарано.

Разговори у општинским/градским управама Градска управа Нови Сад²²

Разговор је обављен са начелником Градске управе Нови Сад и сарадницима који су указали да је остваривање права на службену употребу језика и писма, у овом случају мађарског језика и писма, на

²²Посета Новом Саду обављена је 12. априла 2018.

високом нивоу, као и да грађани мађарске националности имају знање о правима која су им гарантована као припадницима националних мањина. Конкретније, саговорници су указали да сматрају да не постоје већи проблеми у вези са службеном употребом језика и писма, јер грађани, али и запослени који раде на овим пословима, добро познају ову област. Међутим, и поред тога што сматрају да постоји висок ниво свести, у матичним службама су и даље истакнута обавештења која упућују припаднике националних мањина да имају право да лично име упишу у матичну књигу рођених на језику и писму националне мањине, што је свакако добра пракса.

Градска управа Нови Сад нема запослене професионалне преводиоце за мађарски језик, јер, како наводе, потребе посла указују да нема разлога за стално запослење преводиоца. Сваке године опредељују се средства у буџету за ангажовање преводиоца, који се унајмљују по потреби.

Приликом посете утврђено је да су табле истакнуте у складу са Законом о службеној употреби језика и писма, односно вишејезично.

Представници Градске управе истакли су да сматрају да матичари имају потребна знања у области службене употребе језика и писма и да не постоји потреба за даљим обукама у овој области. Међутим, представници Градске управе су нагласили да би требало обезбедити средства за учење мањинских језика за запослене у органима локалне самоуправе.

*Општинска управа Ада*²³

Представници Општинске управе²⁴ истакли су да је велики број обраћања на мађарском језику, али углавном усмено. У случају Општине Ада треба узети у обзир чињеницу да је у питању општина у којој мађарско становништво чини 75% становништва. Решења се издају двојезично, преводе се и материјали за Скупштину, али не и за Општинско веће. Иако матичари познају мађарски језик, нема основних уписа јер нема породицишта на територији Општине. Спорадично се јављају захтеви за накнадни упис личног имена на мађарском језику и писму, али према наводима представника Општинске управе, припадници мађарске националне мањине су ово право углавном већ

²³ Посете Ади, Кањижи и Сенти обављене су 16. априла 2018. године.

²⁴ Општина Ада није доставила одговор на упитник, али је приликом интервјуа пружила све потребне информације.

раније остварили и имају сазнања о истом. Представници Општинске управе су истакли и то да би каталог мађарских имена био значајан инструмент за матичаре и да би унапредио поступање.

У Општини Ада има 46 запослених и сви познају мађарски језик и писмо. Штавише, један од запослених је професионални преводилац. Табле са називима општинских органа су истакнуте правилно.

Оно што је важно истаћи за Општину Ада, а што су нагласили и представници Општинске управе је проблем познавања српског језика. Овај проблем осим основног, а то је немогућност споразумевања са већинским народом у Републици Србији, има озбиљне последице и за даље школовање, запошљавање припадника мађарске националне мањине, њихово учешће у стварима од јавног значаја и уопштено за интеграцију у шире друштвене токове.

Општинска управа Кањижа

У Општинској управи Кањижа грађани се такође обраћају усмено на мађарском језику, захтеви су штампани двојезично, али је забележен и незнатан број захтева за издавање решења на мађарском језику и писму.

Представници Општинске управе обавестили су Заштитника грађана да је у Општини запослен један професионални преводилац који се сматра довољним за потребе посла у вези са коришћењем мађарског језика и писма. Такође, саговорници сматрају да су запослени, посебно матичари, добро упознати за облашћу службене употребе мађарског језика и писма и да не постоји потреба за њиховим даљим усавршавањем у овој области. Имајући у виду ове наводе, представници Општинске управе сматрају и да не постоји потреба да буде истакнуто обавештење о праву на упис личног имена на језику и писму националне мањине.

Табла са називом Општине истакнута је у складу са законом, двојезично.

Општинска управа Сента

Општинска управа Сента је, како је већ истакнуто у резултатима овог истраживања, општина са највећим број захтева за вођење управног поступка на мађарском језику и писму, 555 захтева у 2017. години. У Општини се грађани обраћају и усмено на мађарском језику, а сви

запослени познају мађарски језик. Један од запослених је професионални преводилац, а поред тога имају опредељена буџетска средства за потребе ангажовања додатних преводиоца. Како наводе представници Општинске управе, грађани су упознати о својим правима у области службене употребе мађарског језика и писма, а Закон о службеној употреби језика и писма се доследно спроводи, што се види и из великог броја захтева за вођење управног поступка на мађарском језику и писму.

Табла са називом Општине је истакнута у складу са Законом, односно двојезично.

Представници Општинске управе Сента указали су да имају сазнања да постоји проблем приликом обраћања и подношења захтева на мађарском језику филијалама и испоставама републичких органа. Како су навели, Пореска управа, Служба за катастар непокретности, Републички фонд за здравствено осигурање и Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање одбијају да приме захтеве на мађарском језику.

Према наводима представника Општинске управе Сента, у Општини Сента као и у Општини Ада, постоји проблем одређеног броја грађана мађарске националности који недовољно познају српски језик и писмо.

Што се тиче потреба за додатним обукама запослених, посебно матичара, представници Општинске управе су истакли да имају велико искуство у вези са службеном употребом језика и писма, те да би њихови матичари могли да пруже подршку и стручну помоћ у општинама у којима би се евентуално организовале обуке за матичаре, у којима нема довољно знања у овој области.

Градска управа Суботица²⁵

У Градској управи Суботица, како је већ наведено, службена употреба језика и писма се остварује без потешкоћа. У услужном центру Градске управе омогућено је коришћење свих језика који су у службеној употреби на територији града, па тако и мађарског. Грађани се обраћају усмено и писмено на мађарском језику, а издат је и велики број решења на мађарском језику. Такође, недавно је израђен и портал на језицима националних мањина, а апликација коју у свакодневном

²⁵ Посета Суботици и Сомбору обављена је 17. априла 2018.

раду користе запослени у Градској управи има интегрисане језике националних мањина.

Представници Градске управе истичу да сматрају да грађани имају свест о својим правима као припадници националних мањина, а томе свакако доприноси што три национална савета националних мањина имају седиште у Суботици.²⁶ Градска управа има два професионална преводиоца, велики број запослених који познају мађарски језик, али и опредељена буџетска средства сваке године, за случај потребе додатног ангажовања преводиоца.

Табла са називом је истакнута, у складу са Законом, вишејезично.

У Градској управи Суботица истакли су да су њихови запослени похађали курсеве мађарског језика за које је средства обезбедио Покрајински секретаријат за образовање, управу, прописе, националне мањине – националне заједнице. Такође, истакли су да сматрају да је са праксом да запослени похађају курсеве мађарских језика потребно наставити.

Градска управа Сомбор

У Градској управи Сомбор наводе да имају спорадична усмена обраћања на мађарском језику, али не и писана. Остваривање овог права је обезбеђено јер постоје запослени који познају мађарски језик, тако да грађани добијају одговор на мађарском језику. У Градској управи Сомбор имају и систематизовано радно место преводиоца за мађарски језик које је упражњено с обзиром да немају сагласност за нова запошљавања. С тим у вези, саговорници су нагласили да им је потребно да запосле преводиоца, а не да запослени који познају мађарски језик, а раде на другим пословима, морају и да врше послове превођења.

За разлику од других општинских/градских управа, представници Градске управе Сомбор навели су да сматрају да грађани немају знања о својим правима у вези са службеном употребом мађарског језика, те да је потребно радити на њиховом информисању.

Истовремено, примећено је да обавештења о праву на упис личног имена на језику и писму националне мањине нису истакнута на огласној табли у Матичној служби.

Табле са називом Општине истакнуте су у складу са Законом о службеној употреби језика и писма.

²⁶ Национални савети националних мањина са седиштем у Суботици су: буњевачки, мађарски и хрватски. У Суботици је тренутно и седиште Заједнице јеврејских општина, док канцеларију у Суботици има и Национални савет немачке националне мањине.

И у Градској управи Сомбор такође наводе да сматрају да су курсеви мађинских језика за запослене у управи значајни и да их треба организовати.

Општинска управа Оџаци

Имајући у виду да Општину Оџаци у малом проценту насељавају припадници мађарске националне мањине²⁷, ни усмених обраћања нити писаних захтева на мађарском језику није било. Општина Оџаци је једина општина обухваћена истраживањем која нема ниједног запосленог који познаје мађарски језик и писмо. Међутим, без обзира на ту чињеницу, уколико би се неко обратио захтевом за вођење поступка на мађарском језику и писму, Општина има могућност ангажовања преводиоца.

Представници Општинске управе сматрају да припадници мађарске националне мањине знају своја права у вези са службеном употребом језика и писма, али да се ипак, и упркос томе, обраћају на српском. Истакнута су и обавештења о праву на упис личног имена на језику и писму националне мањине. Табле су, такође, истакнуте и на мађарском језику и писму.

У погледу тога, и након посете и обављених разговора остаје отворено питање да ли грађани не желе да користе своје право и обрате се на мађарском, или су свесни чињенице да Општина нема запослене који познају мађарски језик и да постоји могућност да се поступак одужи док се не ангажују потребни преводиоци. Представници локалних самоуправа нису могли са сигурношћу да тврде који је прави разлог за мали број обраћања на мађарском језику.

Општинска управа Кула²⁸

Према сазнањима представника Општинске управе Кула са којима је обављен разговор, у овој општини није било обраћања на мађарском језику још од 1993. године. Међутим, у Општини имају запослене који познају мађарски језик и уколико би било обраћања, могли би да поступају по њима. Што се тиче познавања гарантованих права о службеној употреби матерњег језика и писма грађана мађарске

²⁷ Према попису становништва у Општини Оџаци живи 3.94% припадника мађарске националне мањине

²⁸ Посете општинама Оџаци, Кула и Врбас обављене су 18. априла 2018. године.

националности, представници Општинске управе су истакли да не могу да оцене да ли грађани имају довољно сазнања, с напоменом да ни обавештења у вези са остваривањем права на службену употребу језика и писма у Општини нису истакнута.

Општинска управа Врбас

У Општини Врбас није било усмених, ни писаних обраћања на мађарском језику, али су сви општински обрасци преведени на мађарски језик и објављени на интернет презентацији Општине. Представници Општине сматрају да су грађани мађарске националности добро информисани о правима која им припадају, али истичу и то да запослени, и поред тога, пружају податке грађанима о овим правима. Супротно томе, обавештења о тим правима нису истакнута на огласну таблу. Такође, у Општини су истакли да имају мањак средстава за обезбеђивање вишејезичних табли, што за последицу има да одређени број табли није постављен у складу са Законом о службеној употреби језика и писма.

Општинска управа Србобран²⁹

У Општинској управи су навели да је било усмених обраћања, али не их писаних. Општина преводи службене листове на мађарски језик. Као и у већини других општина, немају запослене професионалне преводиоце, али имају опредељена буџетска средства за потребе њиховог ангажовања. Табле са натписима су истакнуте у складу са законским одредбама. У Општинској управи Србобран сматрају да грађани мађарске националности имају сазнања о својим правима. На крају, саговорници су указали и на то да сматрају да би биле корисне обуке за запослене у вези са службеном употребом језика и писма и уписом личног имена.

Општинска управа Темерин

У Општинској управи у Темерину наводе да имају усмених обраћања на мађарском језику, што користе као прилику да обавештавају грађане о чињеници да поступак може да се води и на мађарском

²⁹ Посете општинама Србобран и Темерин обављену су 7. маја 2018. године.

језику. Међутим, као што је већ речено, таквих захтева није било. Како наводе, у Општини Темерин систематизовано је радно место преводиоца, међутим те послове обавља матичар који често не може да постигне да преведе све потребне материјале на мађарски језик. У Општини наводе да због забране запошљавања немају могућности да запошљавају нова лица. Истовремено, у Општини истичу да сматрају да грађани не подносе захтеве да се поступак води на мађарском језику, јер очекују да ће се у том случају поступак одужити. Треба указати и на добру праксу Општине, а то је да се сва обавештења истичу двојезично, на српском и мађарском језику.

У Општини Темерин су истакли да имају недостатак средстава за службену употребу језика и писма, што се пре свега огледа у недостатку средстава за промену табли са називима насељених места.

Градска управа Зрењанин³⁰

Грађани се спорадично обраћају усменим путем на мађарском језику, што саговорници из Градске управе тумаче чињеницом да грађани можда немају довољно сазнања о својим правима у области службене употребе језика. С тим циљем, Градска управа је истакла обавештења у Матичној служби о праву на упис личног имена на језику националне мањине. Такође, значајно је истаћи да су и у овој Градској управи навели да би каталог мађарских имена био значајан инструмент за матичаре који би унапредио њихово поступање. У Градској управи истичу и да би требало организовати учење језика националних мањина за запослене.

Градска управа Вршац

У Градској управи Вршац није било обраћања на мађарском језику, управа нема запослене преводиоце, па ове послове по потреби обавља матичар. Како је истакнуто, у Градској управи сматрају да грађани мађарске националности добро познају своја права, али су, и поред тога, у управи истакнута и потребна обавештења. Саговорници Заштитника грађана и у овом граду сматрају да би увођење каталога мађарских било корисно за поступање матичара. Иначе, у складу са законом истакнуте су вишејезичне табле.

³⁰ Посете Зрењанину и Вршцу обављене су 8. маја 2018.

Општинска управа Сечањ³¹

У Општини Сечањ наводе како сматрају да грађани мађарске националности имају сазнања о својим правима, али да до сада није било обраћања на мађарском језику. Један од разлога, према саговорницима, може бити и тај да у Општини ради само један запослени који познаје мађарски језик на нивоу основне комуникације, али не и за вођење управног поступка и израду решења. Осим тога, у Општини истичу да постоји велика потреба за обукама матичара у области службене употребе језика и уписа личног имена на језику и писму националне мањине.

Општинска управа Бела Црква³²

У овој Општинској управи сматрају да обраћања грађана на мађарском језику можда није било због тога што грађани мађарске националности немају довољно сазнања о својим правима. Истовремено, у Општини нису истакнута обавештења, али су обезбеђене вишејезичне табле.

Разговори у филијалама и испоставама РФЗО Филијала Нови Сад

Представници Филијале РФЗО у Новом Саду наводе да до сада нису имали проблема у вези са службеном употребом мађарског језика и писма, као и то да је процес израде картица здравственог осигурања аутоматизован, те не постоји могућност грешке запосленог који обрађује захтев. Важно је напоменути да грађани, приликом подношења захтева за издавање картице здравственог осигурања, морају да истакну захтев да желе да картица буде на матерњем језику и писму, а како наводе представници РФЗО у овој Филијали, припадници мађарске националне мањине имају сазнања о праву да ову исправу могу да добију на свом матерњем језику. Такође, саговорници су истакли да се подаци о личном имену подносиоца захтева повлаче директно из личне карте, тако да је основни услов да лично име припадника националне мањине буде уписано у картицу здравственог осигурања на језику и писму националне мањине тај – да је оно на тај начин уписано и у личну карту.

³¹ Посета Општини Сечањ обављена је 10. маја 2018.

³² Посета Општини Бела Црква обављена је 11. маја 2018.

У Филијали РФЗО нису истакнута обавештења о праву припадника националних мањина да картицу здравственог осигурања могу добити и на језику националне мањине, а запослени у овој Филијали то објашњавају схватањем да за тим обавештењем нема потребе јер се ово право остварује од 2005. године.

Табла са називом Републичког фонда за здравствено осигурање у овој Филијали истакнута је у складу са законом, односно вишејезично.

Испостава Ада

Као и у Општинској управи, у Испостави РФЗО Ада је велики број усмених обраћања на мађарском језику. Обе запослене у Испостави познају српски и мађарски језик и писмо, те се комуникација одвија несметано. Запослене у овој Испостави сматрају да грађани мађарске националности имају знања о праву да им се картица здравственог осигурања изда на мађарском језику и писму, али је био мали број оваквих захтева у претходној години³³. Следствено томе, обавештење о овом праву није истакнуто на огласну таблу испоставе.

Табла са називом РФЗО на Испостави није истакнута у складу са законом, већ само на српском језику и писму.

Испостава Кањижа

Грађани се Испостави обраћају усмено на мађарском језику, а запослени познају мађарски језик. Такође, запослени у испостави сматрају да су грађани мађарске националности добро информисани о својим правима као припадници националне мањине, али су и поред тога истакнута и обавештења о праву на издавање картице здравственог осигурања на језику и писму националне мањине. Табла са називом РФЗО истакнута је двојезично.

Испостава Сента

У Испостави Сента истичу да је велики број усмених обраћања на мађарском језику, али да, на супрот томе, није било писаних захтева³⁴. У Испостави ради троје запослених и сви познају мађарски језик и пи-

³³ Подаци о броју поднетих захтева и издатих картица приказани су збирно за филијале које у саставу имају и испоставе.

³⁴ У Општинској управи Сента навели су да су им грађани указивали да у Испостави РФЗО у Сенти одбијају писане захтеве на мађарском језику.

смо, због чега сматрају да им нису потребне услуге професионалних преводилаца.

У складу са тим схватањем, ни обавештења о праву на издавање картице здравственог осигурања на језику и писму националне мањине нису истакнута у Испостави, нити је табла са називом РФЗО истакнута у складу са Законом, већ само на српском језику и писму.

Филијала Суботица

У Филијали Суботица истакли су да се грађани обраћају усмено на мађарском, уз само један писани захтев на мађарском језику. Напоменуто је да Филијала нема могућност да самостално анагажује преводилаца, већ о потреби ангажовања истог обавештавају Дирекцију РФЗО.

У овој Филијали су навели и то да сматрају да би било добро да се образци захтева који се подносе у РФЗО штампају и на језицима националних мањина, а не само на српском језику и ћириличким писмом.

Обавештења о издавању картице здравственог осигурања на језику националне мањине нису истакнута, али то надомешћују, како су навели у Филијали, тиме да службеници обавезно обавештавају грађане о овом праву приликом подношења захтева.

Ни у Филијали Суботица табла са називом Републичког фонда за здравствено осигурање није истакнута у складу са Законом о службеној употреби језика и писма.

Филијала Сомбор

У Филијали Сомбор је веома редак случај да се грађани обраћају усмено на мађарском језику, а писаних захтева није ни било. У овој Филијали сматрају да грађани имају сазнања о својим правима али и истичу да, и поред тога, службеници Филијале информишу грађане о праву да картицу здравственог осигурања добију на језику националне мањине.

Табла са називом РФЗО није истакнута у складу са Законом, а према наводима представника Филијале, обавестили су Дирекцију о потреби прибављања табле која ће бити исписана вишејезично.

Испостава Оџаци

Као и у Општинској управи, ни у испостави РФЗО Оџаци није било обраћања на мађарском језику и писму. С друге стране, ни обавештења о овом праву грађана нису истакнута, док је истакнута само табла са називом РФЗО на српском језику и писму.

Испостава Кула

За разлику од Општинске управе Кула, у Испостави РФЗО Кула наводе да је било усмених обраћања на мађарском језику, а да тренутне потребе посла задовољава једна службеница на шалтеру која говори мађарски. Обавештења нису истакнута, док је и овде табла са називом РФЗО је само на српском језику и писму. Испостава Кула затражила је у 2017. години од Дирекције да обезбеди вишејезичну таблу, али она још увек није обезбеђена.

Испостава Врбас

Ни у Испостави Врбас није било обраћања на мађарском језику и писму. У разговорима са представницима испоставе стиче се утисак да немају довољно сазнања о законским обавезама у вези са службеном употребом мањинских језика и писама. Они међутим, насупротив томе, сматрају да грађани мађарске националне мањине имају довољна сазнања о својим правима као припадници националних мањина. На Испостави се налази табла са називом који није у складу са службеном употребом језика, односно истакнута је само на српском језику.

Испостава Србобран

Како наводе запослени у Испостави Србобран повремено су случајевима усменог обраћања грађана на мађарском језику. Истакли су да за евентуално задовољавање потреба посла постоји једна запослена која познаје мађарски језик³⁵. Такође, сматрају да су грађани упознати са правом за издавање картице здравственог осигурања на мађарском језику и, у складу са тим ставом, немају истакнуто обавештење о овом

³⁵ Податак добијен приликом разговора у Испостави Србобран се разликује од податка који је доставила Дирекција РФЗО, односно податка да немају запосленог који познаје мађарски језик.

праву. Табла са називом РФЗО је табла са претходним називом РФЗО, када је то био Завод, односно Републички завод за здравствено осигурање и та табла је двојезична. Међутим, остаје потреба да се табла усклади са званичним називом, односно промењеним именом.

Испостава Темерин

У овој Испостави запослени обавештавају грађане о праву да им се изда картица здравственог осигурања, као и могућности комуникације, на мађарском језику, јер имају запослене који познају мађарски језик. Такође, за Испоставу Темерин обезбеђена је двојезична табла.

Филијала Зрењанин

У Филијали у Зрењанину није било обраћања грађана на мађарском језику, ни усмено нити писано. Треба напоменути да ова Филијала нема запослених који познају мађарски језик, због чега би у случају евентуалних захтева и обраћања морали да се обрате Дирекцији РФЗО. Истакнуто је да сматрају да грађани познају своја права јер је било подношења захтева за издавање картице здравственог осигурања на мађарском језику, али обавештења о овој могућности нису истакнута на огласну таблу Филијале.

Испостава Вршац

У овој Испостави није било усмених ни писмених обраћања на мађарском језику. Да ли је то узрок или последица чињенице да ни ова испостава нема запослених који познају мађарски језик и писмо, остаје питање без одговора. С друге стране, истакнута је вишејезична табла, али са старим називом РФЗО-а, те је свакако потребно променити. Иако запослени сматрају да би било корисно да се сва обавештења истакну на језицима који су у службеној употреби, ниједно обавештење није истакнуто на огласној табли.

Испостава Сечањ

У овој Испостави забележен је пример добре праксе — да су сва обавештења истакнута на српском и мађарском језику. Такође, истакнута је и вишејезична табла са називом РФЗО. Без обзира на ову праксу,

није било захтева за издавање картице здравственог осигурања на мађарском језику и писму нити обраћања грађана на мађарском.

Испостава Бела Црква

У Испостави, за разлику од Општинске управе Бела Црква, сматрају да грађани мађарске националности имају сазнања о својим правима, али да их не користе. Истинитост те тврдње потврђује податак да није ни било захтева или обраћања на мађарском језику. Као и у свим другим филијалама/испоставама, у случају потребе превођења морала би се обавестити Дирекција РФЗО-а. У Испостави су истакли и да сматрају да би требало обезбедити да се запосли једно лице које познаје мађарски језик. Слично извесном броју до сада представљених, на испостави је постављена вишејезична табла, али са старим називом фонда.

Важно је напоменути да питање истицања табли са називима органа није у надлежности филијале/испоставе већ у надлежности Дирекције РФЗО која спроводи јавну набавку за табле.

Треба истаћи и то да филијале и испоставе РФЗО немају могућност да самостално ангажују професионалне преводиоце, уколико би за тим постојала потреба. Ангажовање преводиоца обавља искључиво Дирекција РФЗО која према наводима у свим филијалама и испоставама које су посећене, има опредељена буџетска средстава за ову намену.

ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ НАЦИОНАЛНОГ САВЕТА МАЂАРСКЕ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ³⁶

Као што је већ поменуто, састанак је организован и са председником и члановима Националног савета мађарске националне мањине,³⁷ који су Заштитнику грађана предочили значајне податке и указали на могућност примене модела који постоји у Мађарској, а тиче се каталога мађарских имена на основу ког матичара врше упис личног имена у матичне књиге рођених. Национални савет доставио је Заштитнику грађана и друге информације о активностима које спроводи у циљу унапређења остваривања права на службену употребу мађарског језика и писма.

Превод најзначајнијих закона и прописа на мађарски језик

Национални савет мађарске националне мањине на својој интернет презентацији има збирку превода одабраних прописа на мађарски језик, укључујући и прописе који се не тичу директно остваривања мањинских права припадника националних мањина, већ који омогућују упознавање заједници и сународницима из матичне земље са функционисањем правног система Републике Србије. Ту спадају нпр. Закон о безбедности саобраћаја, Закон о облигационим односима и многи други. Преводи се повремено ажурирају, те је од 44 објављених прописа око 75% ажурно.

Упис личног имена према правопису мађарског језика

Национални савет мађарске националне мањине подржава упис личног имена према правилима мађарског језика, у складу са законом којим је то у прописано. У пракси праћења примене прописа о упису

³⁶ Податке је Заштитнику грађана доставио Национални савет мађарске националне мањине 4. јуна 2018.

³⁷ Састанак је одржан у седишту Националног савета мађарске националне мањине, у Суботици, 17. априла 2018.

личног имена у службене евиденције и исправе уочено је свега неколико пропуста органа власти. Ти неспоразуми су се односили пре свега погрешног схватања овог права као права на службену употребу језика и писма припадника националних мањина, и стога недоступног на територији где мађарски језик није у службеној употреби.

Национални савет спроводи различите активности како би информисао грађане о значају основног и накнадног уписа личног имена према мађарском правопису. Повремено се води медијска кампања у виду приказивања кратког анимираног филма о праву на упис личног имена у службене евиденције и исправе према правопису матерњег језика.

Од 2016. године, савет сваке године расписује конкурс за накнаду трошкова промене личног имена, као и пратећу промену личних исправа које из промене имена следе. Годишње се финансира око десетак конкурсних пријава, а неискоришћени део конкурсног фонда се преноси у наредну годину.

Често се дешава да је неуједначен упис личног имена у евиденције, те је Национални савет мађарске националне мањине, у сарадњи са властима Мађарске и Самоуправом Срба у Мађарској започео истраживање мађарског система одабира личног имена, и могућности примене истог у нашим приликама. Наиме, у Мађарској је на снази систем према којем се мађарска лична имена бирају са листе коју је донела (и коју сваке године допуњује) Мађарска академија наука. Одабир оних ретких имена која се не налазе на листи је условљен добијањем претходне сагласности тог тела. Списак имена националних заједница доноси тело мањинске самоуправе, тако нпр. за српску заједницу листу доноси и допуњује по потреби Самоуправа Срба у Мађарској. Претходну сагласност за одабир имена које није на листи такође даје мањинска самоуправа.

Увођењем оваквог система би се створио један уједначен систем путем којег би се на јединствен начин омогућио упис личног имена свих националних заједница на свим територијама наше земље.

Психофизичко тестирање педагога на мађарском језику

Национални савет мађарске националне мањине у сарадњи са Друштвом психолога Србије, Покрајинским секретаријатом за привреду и туризам, надлежним и за питање запошљавања и Националном службом за запошљавање организује психофизичко тестирање педагога и просветних радника на мађарском језику. Циљ овог пројекта је да се

омогући премошћавање свих језичких баријера код обавезног психо-физичког тестирања којем подлежу сви пре запошљавања на радним местима васпитача или наставника. Ова могућност је доступна свим заинтересованима на целој територији АП Војводина, а интересовање је до сада било у филијалама Националне службе за запошљавање у Суботици, Кикинди и Сомбору.

Израда речника

Издавачки завод „Форум“ из Новог Сада, у финансирању оснивача тог завода, Националног савета мађарске националне мањине и Покрајинског секретаријата за културу, информисање и односе са верским заједницама је објавио јуна 2016. Српско-мађарски речник. Овај речник је плод рада дугог скоро једну деценију, и садржи 35 000 појмова, 6 500 честих израда и 2 500 фраза, израђен је да испуни јаз који је настао у дугим годинама од издавања последњег Српско-мађарског речника (1968-1975).

Рад на Мађарско-српском речнику је у току од прошле године. Планирано је и започињање рада на Мађарско-српском, односно Српско-мађарском великом речнику у сарадњи са Матицом Српском из Новог Сада, Филолошким факултетима универзитета у Београду, Сегедину и Новом Саду.

Мађарска језичка канцеларија у Војводини

Национални савет мађарске националне мањине је успоставио своју Мађарску језичку канцеларију као виртуелну канцеларију да би пружио помоћ свима који сматрају да им је ускраћено право на употребу матерњег језика. Канцеларија осим што служи као платформа где се најједноставније могу прикупити притужбе од грађана, пружа грађанима додатне информативне материјале путем којих лакше могу упознати права у погледу свог матерњег језика. Такође, приказани су и неки најчешћи случајеви повреде права, као и решење истих.

Други део ове виртуелне канцеларије посвећен је називима улица и топонима, односно приказује најзначајније смернице које грађани сами могу применити у својим локалним заједницама када предлажу именовање односно преименовање одређене улице. Објављени су и истражни радови о традиционалним и историјским називима улица неколико већих градова и насеља.

Канцеларија садржи и један мањи именик судских преводилаца, нотара и других субјеката значајних за остваривање права на службеноу употребу мађарског матерњег језика на територији АП Војводина.

Конкурс за младе из области језичких права

Национални савет мађарске националне мањине се од 2012. године прикључио Удружењу „Уметничко такмичење средњошколаца“, у оквиру чијег такмичења се сваке године расписује конкурсно такмичење у области језичких права националних мањина. На такмичењу може се учествовати радом на тему о језичким правима и службеној употреби мађарског језика, а сваке године као награда најбољима учесницима се додељује богат пакет књига. Овим заједничким пројектом се код младих гради свест о неопходности неговања матерњег језика у службеној употреби, и смислу употребе мањинских језика у службеној комуникацији са државним, покрајинским и локалним органима.

Правно-језичко саветовање Националног савета мађарске националне мањине

Из године у годину Национални савет мађарске националне мањине организује своје, сад већ учестало, саветовање за правнике практичаре, преводиоце и службенике јавне управе, са циљем неговања и унапређења мађарске правне терминологије и популаризације службене употребе мађарског језика у Републици Србији.

Осим техничког и језичког, саветовање има и научну димензију, разрађујући најзначајније савремене теме од утицаја за наш свакодневни живот. Саветовање доводи највеће стручњаке, универзитетске професоре, посланике, правнике практичаре и филологе мађарског говорног подручја из Србије, Мађарске, околних земаља, али и из органа Европске уније из Брисела и Стразбура. Осим научне вредности, саветовање пружа прилику учесницима да граде контакте унутар наше заједнице ради успешније будуће сарадње.

ЗАКЉУЧЦИ

Остваривање права на службену употребу језика и писма и права на упис личног имена према језику и писму националне мањине је веома важан начин за очување културног идентитета националних мањина и због тога је значајно да се ове области континуирано прате и унапређују.

Сprovedено истраживање је потврдило раније налазе Заштитника грађана, односно, то да се на територији АП Војводине права на службену употребу мањинских језика и писама, као и права на упис личног имена на језику и писму националне мањине остварују у великом броју општина/градова на високом нивоу, посебно у поређењу са општинама/градовима на територији централне Србије.

Такође, може се закључити и то да припадници мађарске националне мањине имају сазнања о правима која су им гарантована, што је свакако заслуга Националног савета мађарске националне мањине који годинама спроводи велики број активности и кампања од значаја за службену употребу језика и писма и уписа личног имена на мађарском језику и писму, као и рада локалних и покрајинских органа.

Међутим, и овај извештај показује да и поред високог нивоа свеисти, опстаје мишљење да коришћење језика националне мањине у управним поступцима, успорава, чак „отежава“, спровођење поступка. Подаци који су прикупљени показују да се припадници мађарске националне мањине у већини општина/градова веома ретко опредељују да поднесу захтев на свом матерњем језику. Томе свакако доприноси и недостатак кадровских и финансијских средства, посебно у оним локалним самоуправама које имају мањи проценат мађарског становништва.

Све општине/градови у којима је мађарски језик уведен у службену употребу морају предузети све расположиве мере да би грађани могли да благовремено, потпуно и ефикасно остваре своја права, а органи јавне власти доследно примене Закон о службеној употреби језика и писма. Заштитник грађана посебно истиче да општине/градови који у мањем проценту имају заступљено мађарско становништво не могу

сматрати да је недостатак капацитета оправдан јер захтева грађана нема. Осим наведеног, Заштитник грађана указује да и даље постоји потреба за уједначавањем праксе у поступцима уписа личног имена на језику и писму националне мањине.

Информисање грађана о остваривању права припадника националних мањина треба да се врши континуирано, с тим што Заштитник грађана и даље сматра да је неопходно да обавештења увек буду истакнута на видним местима, како у општинским управама о праву на упис личног имена на језику и писму националне мањине, тако и у филијалама/ испоставама РФЗО о праву на издавање картице здравственог осигурања на мањинским језицима, без обзира на то да ли постоји висока свест о постојању ових права, односно велики број захтева.

Извештај је показао и то да је олакшано остваривање права на службену употребу језика и писма у оним општинама/ градовима које су обезбедиле превод образаца на језике које су у службеној употреби на њиховој територији.

Такође, треба указати и на могућност на коју је Заштитнику грађана указао и Национални савет мађарске националне мањине, односно о моделу који се примењује у Мађарској, каталогу мађарских имена и презимена који може бити применљив и за Републику Србију. Каталог мађарских имена и презимена, који би био доступан свим матичарима и подложен допунама, предупредио би последице неправилних уноса личних имена.

Одређени број организационих јединица републичких органа још увек не поштује своју обавезу да поставе табле са натписима органа на свим језицима који су у службеној употреби, у конкретном случају у већини општина/ градова који су посећени табле са називима Републичког фонда за здравствено осигурање биле су исписане само на српском језику и писму.

Представници више градова/ општина истакли су да би било значајно да се за запослене обезбеди учење језика националних мањина, што је предлог који Заштитник грађана свакако подржава. У вези са значајем учења језика националних мањина, односно језика друштвене средине, Заштитник грађана је још 2010. године упутио Мишљење са препоруком³⁸ којим је указао да непознавање службеног језика може имати за последицу неостваривања права грађана.

Бројне су конкретне негативне последице недовољног познавања српског и мањинских језика у мултиетничкој средини. Припадници

³⁸ Предмет бр. 16-2091/10.

националних мањина тако не испуњавају основне услове за запослење у државним органима, имају мањи избор при бирању школа и факултета, што доводи до класног затварања појединца. Грађани који не говоре мањински језик отежано се запошљавају у средини у којој је бројчано доминантна национална мањина или код послодаваца припадника националних мањина, комуникација између грађана у свакодневном животу је отежана или немогућа, што повећава етничку дистанцу и снижава ниво толеранције. Такође, имајући у виду да је интеграција искључиво двосмеран процес, познавање језика националних мањина код грађана из већинске заједнице оплемењује међуљудске и међуетничке односе, што за последицу има и већу интеграцију националних мањина у друштво.

ПРЕПОРУКЕ

У циљу отклањања свих утврђених проблема и неправилности, као и унапређења остваривања права на службену употребу мађарског језика и писма, односно избор и употребу личног имена на мађарском језику и писму, Заштитник грађана упућује следеће препоруке надлежним органима:

Министарству државне управе и локалне самоуправе:

1. потребно је да Министарство државне управе и локалне самоуправе, у сарадњи са Покрајинским секретаријатом за образовање, управу, прописе и националне мањине – националне заједнице, размотри могућности да се за запослене у локалним самоуправама које у службеној употреби имају и језике националних мањина, у складу са исказаним потребама и могућностима, континуирано обезбеди учење језика националних мањина;
2. потребно је да Министарство државне управе и локалне самоуправе, у сарадњи са Националним саветом мађарске националне мањине, размотри потребу, могућности и начин израде каталога имена и презимена на мађарском језику и писму који би био помоћни инструмент у раду приликом ових уписа;
3. потребно је да Министарство државне управе и локалне самоуправе упути инструкцију јединицама локалне самоуправе у којима су језици националних мањина у службеној употреби, да истакну обавештења о праву на упис личног имена на језику и писму националне мањине и праву на вођење управног поступка на матерњем језику, ради потпуног, прецизног и благовременог информисања грађана.

Јединицама локалне самоуправе:

4. потребно је да јединице локалне самоуправе у којима су у службеној употреби језици и писма националних мањина, у складу са својим надлежностима, периодично анализирају стање у овој области и обезбеде стално подизање капацитета, односно предузимају расположиве мере за обезбеђивање средстава неопходних за доследну и правилну примену Закона о службеној употреби језика.

Дирекцији Републичког фонда за здравствено осигурање:

5. потребно је да Дирекција РФЗО упути инструкцију свим филијалама/испоставама да је потребно да истакну обавештење о праву припадника националних мањина да им се издају картице здравственог осигурања на језику и писму националне мањине, ради потпуног, прецизног и благовременог информисања грађана;
6. потребно је да Дирекција РФЗО потпуно и тачно утврди број филијала/испостава које немају истакнуте табле у складу са важећим правним прописима, планира средства за њихово обезбеђивање, нарочито вишејезичних табли за филијале/испоставе које се налазе у локалним самоуправама у којима је у службеној употреби и језик националне мањине и изврши њихову замену у разумном року;
7. потребно је да Дирекција Републичког фонда за здравствено осигурање размотри потребу и објективне могућности за превођење образаца на језике националних мањина који су у службеној употреби и достави их свим филијалама/испоставама Фонда.

Заштитник грађана упућује ове препоруке надлежним органима у циљу унапређивања остваривања права на службену употребу мађарског језика и писма, али и у односу на друге мањинске језике који су у службеној употреби на територији Републике Србије, те сматра да је потребно, што је пре могуће, да надлежни органи размотре и остала отворена питања која су представљена у овом извештају, у циљу уједначавања праксе у раду, отклањања неправилности и ефикаснијег остваривања права припадника националних мањина.

ПРИЛОГ 1

ГРАДОВИ И ОПШТИНЕ У КОЈИМА ЈЕ МАЂАРСКИ ЈЕЗИК И ПИСМО У СЛУЖБЕНОЈ УПОТРЕБИ

Општина	Удео мађарског становништва	Удео у %	Службена употреба
1. Ада	12.750	75.04	На територији општине у службеној употреби је српски језик и ћирилично писмо и мађарски језик и писмо.
2. Апатин	3.102	10.72	На подручју насељених места Купусина и Свилојево, поред српског језика у службеној употреби је и мађарски језик и писмо.
3. Бач	958	6.65	На територији општине у службеној употреби је и мађарски језик и писмо.
4. Бачка Топола	19.307	57.94	У општини је у службеној употреби и мађарски језик и писмо.
5. Бела Црква	425	2.44	У општини је у службеној употреби и мађарски језик и писмо.
6. Бечеј	17.309	46.34	У службеној употреби је и мађарски језик и писмо.
7. Врбас	2.464	5.85	На територији општине у службеној употреби је и мађарски и језик и писмо.
8. Вршац	2.263	4.35	На територији општине у службеној употреби је и мађарски језик и писмо.

9. Житиште	3.370	20.01	На територији општине у службеној употреби је и мађарски језик и писмо.
10.Зрењанин	12.350	10.02	На територији града у службеној употреби је и мађарски језик и писмо.
11. Кањижа	21.576	85.14	На територији општине у службеној употреби је и мађарски језик и писмо.
12. Кикинда	7.270	12.22	На територији града у службеној употреби је и мађарски језик и писмо у насељеним местима: Банатска Топола, Кикинда, Руско село и Сајан.
13.Ковачица	2.522	9.97	На територији општине у службеној употреби је и мађарски језик и писмо.
14. Ковин	3.001	8.90	На територији општине у службеној употреби је и мађарски језик и писмо.
15. Кула	3.412	7.91	На територији општине у службеној употреби је и мађарски језик и писмо.
16. Мали Иђош	6.486	53.91	На територији општине у службеној употреби је и мађарски језик и писмо.
17. Нова Црња	1.819	17.70	На територији општине у службеној употреби је и мађарски језик и писмо.
18. Нови Бечеј	4.319	18.05	На територији општине у службеној употреби је и мађарски језик и писмо.
19. Нови Кнежевац	3.217	28.54	На територији општине у службеној употреби је и мађарски језик и писмо.
20. Нови Сад	13.272	3.88	На територији града у службеној употреби је и мађарски језик и писмо.
21. Озаци	1.188	3.94	На територији општине у службеној употреби је и мађарски језик и писмо.

22. Панчево	3.422	2.77	На територији насељених места у службеној употреби су и језици и писма националних мањина, и то: на територији насељеног места Иваново и на територији катастарске општине Војловица у службеној употреби је и мађарски језик и писмо.
23. Пландиште	1.280	11.29	На територији општине у службеној употреби је и мађарски језик.
24. Сента	18.441	79.09	На територији општине у службеној употреби је и мађарски језик и писмо.
25. Сечањ	1.691	12.74	На територији општине у службеној употреби је и мађарски језик и писмо.
26. Сомбор	9.874	11.49	У граду се утврђује и службена употреба и мађарског језика и писма, на начин утврђен Уставом, законом, другим прописом и статутом града.
27. Србобран	3.387	20.75	На територији општине у службеној употреби је и мађарски језик и писмо.
28. Суботица	50.469	35.65	На територији града у службеној употреби је и мађарски језик и писмо.
29. Темерин	7.460	26.38	На територији општине у службеној употреби је и мађарски језик и писмо.
30. Тител	822	5.22	На територији општине у службеној употреби је и мађарски језик и писмо.
31. Чока	5.661	49.66	На територији општине у службеној употреби је и мађарски језик и писмо.

ПРИЛОГ 2

Преглед најважнијих предмета и препорука Заштитника грађана у периоду 2011 – 2017, у вези са остваривањем права на службену употребу мађарског језика и писма националних мањина, односно права на избор и употребу личног имена на језику и писму мађарске националне мањине

Препорука Савски венац – притужба припаднице мађарске националне мањине/право на упис личног имена према мађарском језику и правопису

Притужбу³⁹ је 2011. године поднела припадница мађарске националне мањине на Градску управу града Београда, Секретаријат за управу – Одсек за лична стања грађана вођење матичних књига и изборна права Савски венац (у даљем тексту Матична служба Савски венац). Матична служба Савски венац одбила је захтев притужиле да изврши упис личног имена према мађарском језику и правопису јер притужиле није поседовала јавне исправе у којима је уписано лично име на мађарском језику, које би како је орган навео биле правни основ допуне података у матичним књигама.

У вези са конкретним случајем, Министарство државне управе и локалне самоуправе доставило је обавештење Заштитнику грађана у ком је наведено да се упис личног имена припадника националне мањине на језику и писму припадника националне мањине врши на захтев странке у поступку основног уписа чињенице (рођених, венчаних, умрлих) у матичну књигу (рођених, венчаних, умрлих), а у случају да припадник националне мањине после закључења основног уписа у матичну књигу (у којој лично име припадника националне мањине није уписано према језику и писму националне мањине) поднесе

³⁹ Предмет 16 – 2885 / 11 Препорука Матичној служби Савски венац дел.бр. 9218 од 187. априла 2012. године.

захтев за упис личног имена и према језику и писму припадника националне мањине, накнадни упис тог податка у матичну књигу извршиће се сходно члану 26. Закона о матичним књигама, односно на основу решења надлежног органа из члана 6. ст. 2. и 4. Закона о матичним књигама, а по спроведеном поступку у складу са одредбама Закона о општем управном поступку. Поред тога у одговору стоји да непознавање језика и писма националне мањине на коме се захтева упис личног имена припадника националне мањине у матичну књигу (у поступку основног уписа или накнадног уписа тог податка) од стране службеног лица које води поступак не може бити на штету остваривања права странке.

Заштитник грађана упутио је Препоруку Матичној служби Савски венац да је потребно да обезбеди упис притужиљи да своје лично име упише у матичну књигу рођених и на мађарском језику и правопису, тако што ће по службеној дужности прибавити мишљење овлашћених тумача применом одредаба Закона о општем управном поступку које се односе на тумаче. Такође, да је потребно да у свом будућем раду, приликом одлучивања о захтеву за упис личног имена и према језику и писму припадника националне мањине после закључења основног уписа у матичну књигу, када подносилац захтева не поседује доказ нити било какву јавну исправу из које би се могао утврдити облик имена и презимена на језику националне мањине, по службеној дужности прибавља мишљење овлашћених тумача применом одредаба Закона о општем управном поступку које се односе на тумаче.

Мишљење са препоруком Министарству државне управе и локалне самоуправе ради уједначавања праксе матичних служби приликом накнадног уписа личног имена према језику и писму националне мањине⁴⁰

Заштитник грађана упутио је Мишљење са препоруком Министарству државне управе и локалне самоуправе, с обзиром на то да је уочено да постоје недоумице и неједнако поступање матичних служби приликом уписа личног имена према језику и правопису националне мањине. Мишљење је упућено ради уједначавања поступања матичних служби у Републици Србији и односи се на то да је потребно је додатно појаснити поступак одлучивања по захтеву за упис личног имена на језику и правопису националне мањине, када је захтев поднет

⁴⁰Предмет 16 – 2885 / 11 Мишљење са препоруком МДУЛС дел. бр. 9219 од 18. априла 2012. године.

после закључења основног уписа у матичну књигу, а да притом подносилац захтева не поседује доказ нити било какву јавну исправу из које би се могао утврдити облик имена и презимена на језику националне мањине.

Заштитник грађана је током поступка вођеног по притужби припаднице мађарске националне мањине и других поступака, дошао до закључка да матичне службе у оваквим случајевима не примењују члан 26. Закона о матичним књигама⁴¹ у складу са Упутством о вођењу матичних књига и обрасцима матичних књига⁴², и по службеној дужности не прибављају мишљење овлашћених тумача применом одредаба Закона о општем управном поступку⁴³ које се односе на тумаче.

С тим у вези, Министарству за државну управу и локалну самоуправу препоручено је да дописом обавести матичне службе о примени постојећег Упутства о вођењу матичних књига и обрасцима матичних књига и укаже им на обавезу да по службеној дужности прибављају мишљење овлашћених тумача применом одредаба Закона о општем управном поступку које се односе на тумаче у случајевима када грађанин припадник националне мањине, по закључењу основног уписа у матичну књигу, поднесе захтев за упис личног имена на језику и правопису националне мањине.

Наведено обавештење Министарство је доставило свим матичним службама ради примене у поступку одлучивања по захтеву припадника националне мањине за упис личног имена према језику и писму припадника националне мањине, после закључења основног уписа.

Мишљење са препорукама Министарству државне управе и локалне самоуправе у вези са обавезним увођењем службене употребе језика и писма националне мањине на територији јединице локалне самоуправе⁴⁴

Заштитник грађана је још 2011. године, Мишљењем са препорукама, указао надлежном Министарству на уочене недостатке у Закону о службеној употреби језика и писама који спречавају остваривање права припадника националних мањина на равноправну службену употребу њихових језика и писама.

Тако је указано, да законом није обезбеђено да се у јединици локалне самоуправе у равноправну службену употребу обавезно уведе језик

⁴¹ „Службени гласник РС“ број 20/09.

⁴² „Службени гласник РС“, бр. 109/09, 4/10- испр., 10/10 и 25/11.

⁴³ „Службени гласник РС“ број 30/10.

⁴⁴ Предмет 16-2987/11 Препорука МДУЛС дел. бр. 21307 од 4. новембра 2011. године.

и писмо националне мањине у случају када је испуњен Законом утврђен услов да је на њеном подручју настањено више од 15% становништва припадника исте националне мањине.

Супротност члана 11. став 4. и члана 19. Закона која се састоји у томе да имају исти предмет уређења - исписивања имена органа, назива јединица локалне самоуправе, насељених места, тргова и улица и других топонима на подручјима на којима су у службеној употреби и језици националних мањина, а да различито прописују начине остваривања ове обавезе, ствара забуну и отежава ефикасно и потпуно остваривање права на равноправну службену употребу језика и писама националних мањина.

Такође, указано је и на то, да одредбама члана 21. и члана 22. Закона није обезбеђен ни ефикасан надзор над применом Закона, нити финансијска средства потребна за примену и заштиту права на службену употребу језика и писама националних мањина.

Препорука Министарству унутрашњих послова у вези са обезбеђивањем потребних обавештења о праву на упис у личну карту презимена и имена припадника националних мањина на језику националне мањине и његовом писму у свим полицијским станицама⁴⁵

Представници националних савета националних мањина указали су Заштитнику грађана са којим проблемима се суочавају припадници националних мањина уколико желе да лично име упишу у личну карту на језику и писму националне мањине. С тим у вези, Заштитник грађана и Покрајински омбудсман упутили су препоруку Министарству унутрашњих послова да је потребно истаћи обавештења у полицијским управама/станицама о праву припадника националних мањина да своје податке упишу на језику и писму националне мањине.

Значајно је истаћи да је Министарство унутрашњих послова тада обавестило Заштитника грађана да постоје технички и други услови за унос података на 10 језика и то: албанском, босанском, бугарском, мађарском, словачком, румунском, русинском, хрватском, чешком и турском.

Заштитник грађана је поступајући по притужбама грађана албанске националности из Медвеђе тада утврдио да је основни узрок неостваривања права на упис личног имена на језику и писму националне мањине у личну карту необавештеност грађана.

⁴⁵ Предмет 16-2572/10 Препорука МУП дел. бр. 22309 од 16. марта 2011. године.

Поступање јавних бележника у вези са службеном употребом језика и писма⁴⁶

Обраћање Националног савета мађарске националне мањине скренуло је пажњу на проблеме са којима се, након отпочињања јавних бележника са радом, сусрећу припадници националних мањина када користе мањински језик у поступку пред њима. Проблем се састоји у преваљивању накнаде трошкова ангажовања преводиоца у поступку солемнизације јавне исправе када је седиште јавног бележника на територији локалне самоуправе где је мањински језик уведен у службену употребу, што је промена у односу на исте поступке који су раније вођени пред судовима, када је држава сносила трошкове ангажовања преводиоца, што и јесте суштина права на службену употребу језика и писма. Применом посредничких овлашћења, Заштитник грађана се обратио Министарству правде, које је размотрило разлоге и околности ове иницијативе Националног савета мађарске националне мањине. Након што је Министарство упутило допис Јавнобележничкој комори и указало на то да Комора треба да предузме одређене активности у циљу утврђивања прецизних података од значаја за даље одлуке у вези са трошковима ангажовања преводиоца у поступцима пред јавним бележницима, када је странка у поступку припадник националне мањине чији је језик у службеној употреби на територији на којој је седиште јавног бележника. У вези са тим одржан је састанак са председником и секретаром Коморе, 15. јула 2015. године.

Заштитник грађана обавештен је да је заузет став о томе да се предузму мере у смислу унапређења стања у овој области. Комора је започела неопходну анализу, а са јавним бележницима је договорено да се обустави наплата бодова за учешће судског тумача као сведока. Како је солемнизација нов правни посао, који није постојао у поступку пред судовима, а трошак за рад преводиоца у овом правном послу некад је већи од накнаде за рад нотара, даље одлуке о овом питању биће институционализоване након подробне анализе. Једно од могућих решења је да се трошкови преводиоца плаћају из чланарине Комори или да се оснује посебан Фонд за ту намену.

⁴⁶Обраћање Националног савета мађарске националне мањине из 2015. године.

Техничке препреке информационог система као оправдање за повреду права припадника националне мањине

Припадница мађарске националне мањине поднела је притужбу, којом је затражила заштиту права на избор и употребу личног имена на језику и према правопису мањине којој припада. Увидом у достављену документацију утврђено је да је у пореском решењу податак о личном имену уписан на српском језику и ћириличком писму, али не и на начин како је оно уписано у изворник, тако да је решење издато на име непостојеће особе.

Спроведен је поступак контроле рада надлежне филијале и Централне Пореске управе у коме је утврђено да је лично име притужилце законито и правилно уписано у евиденцији филијале, на мађарском језику и правопису, који је у службеној употреби на територији седишта филијале. Међутим, како се сва решења штампају у Централи, чији је информациони систем програмиран да подржи само латинично писмо, није обезбеђено да се подаци о личном имену уносе на основу матичне евиденције обвезника, и на језику и писму националне мањине. Другим речима, није обезбеђена правилна транскрипција имена, на српском језику и ћириличком писму.

У току поступка, пропуст је отклоњен тако што је филијала доставила ново решење притужилци у коме је лично име написано на мађарском језику и правопису, а Пореска управа је започела процес преласка на нов оперативни систем и формирање Јединственог регистра Пореске управе, како би био превазиђен проблем у вези с погрешном транскрипцијом података о личном имену пореског обвезника. Поступак контроле је обустављен.

ПРИЛОГ 3

ПРАВНИ ОКВИР

Службена употреба језика и писма

Национални правни оквир

Устав Републике Србије⁴⁷ у начелима, поред осталог, утврђује службену употребу језика и писама у Републици Србији. Према члану 10. став 1. Устава, у Србији су у службеној употреби српски језик и ћирилично писмо. Службена употреба других језика и писама допуштена је под условом да је заснована на Уставу и уређена законом (члан 10. став 2. Устава).

Члан 79. Устава, у ставу 1. изричито наводи одређене сфере друштвеног живота у којима је могуће службено употребљавати мањинске језике: у срединама где чине значајнију популацију, припадници националних мањина имају право да: органи јавне власти (државни, покрајински и локални), као и организације којима су поверена јавна овлашћења воде поступак и на свом језику; на свом језику могу да користе своје име и презиме; у срединама где чине значајну популацију, традиционални локални називи, имена улица, насеља и топографске ознаке могу да буду исписани и на њиховом језику.

У складу са чланом 75. став 2, припадници националних мањина, непосредно или преко мањинских самоуправа, односно националних савета националних мањина (члан 75. став 3. Устава), учествују у одлучивању или сами одлучују о појединим питањима у вези са службеном употребом језика и писама⁴⁸.

Закон о службеној употреби језика и писма⁴⁹ – У смислу Закона службена употреба нарочито подразумева: усмено и писмено општење органа и организација међусобно, као и са странкама; вођење

⁴⁷ „Службени гласник РС“, број 98/06.

⁴⁸ Поред одредаба којима је непосредно дефинисано питање службене употребе језика националних мањина, за остваривање овог права релевантне су и друге уставне одредбе: члан 21. став 3, 27. став 2, члан 33. став 1. члан 199. став 1. и став 2.

⁴⁹ „Службени гласник РС“, бр. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/05 – др. закон и 30/10.

поступака за остваривање и заштиту права и дужности грађана; вођење прописаних евиденција; издавање јавних и других исправа које су од интереса за остваривање утврђених права грађана; остваривање права, дужности и одговорности радника из рада и по основу рада. Употреба језика и писама при исписивању топографских назива, назива органа, организација и фирми, као и при објављивању јавних позива, обавештења и упозорења и јавних натписа, се такође сматра службеном употребом језика и писама (члан 3.).

У члану 6. Закон предвиђа право сваког лица да у поступку пред органом и организацијом, која вршећи јавна овлашћења решава о његовом праву и обавези, употребљава свој језик и у поступку се упознаје с чињеницама на свом језику.

Закон о службеној употреби језика чланом 11. ставом 1. и 2. прописује да на територији јединице локалне самоуправе где традиционално живе припадници националних мањина, њихов језик и писмо може бити у равноправној службеној употреби, као и да ће јединица локалне самоуправе обавезно својим статутом увести у равноправну службену употребу језик и писмо националне мањине уколико проценат припадника те националне мањине у укупном броју становника на њеној територији достиже 15% према резултатима последњег пописа становништва. Док став 3. овог члана прописује да службена употреба језика националних мањина из става 1. овог члана подразумева између осталог и издавање јавних исправа и вођење службених евиденција и збирки личних података на језицима националних мањина и прихватање тих исправа на тим језицима као пуноважних.

Закон о заштити слобода и права националних мањина⁵⁰ у члану 11. став 4. изричито предвиђа да службена употреба језика и писама националних мањина подразумева издавање јавних исправа и вођење службених евиденција и збирки личних података на језицима националних мањина, као и прихватање тих исправа на тим језицима као пуноважних.

Закон регулише и питање исписивања топографских ознака на језицима националних мањина, уносећи једну битну новину тиме што допушта да се ове ознаке могу исписивати према традицији и правопису националне мањине (члан 11. став 5.). Закон садржи и одредбе којима се службена употреба језика националних мањина проширује изван граница територије локалне самоуправе.

⁵⁰ „Службени лист СРЈ“, број 11/02, „Службени лист СЦГ“, број 1/03 – Уставна повеља и „Службени гласник РС“, бр. 72/09 – др. закон и 97/13 – одлука УС.

Према члану 11. став 6, закони и други прописи се, у складу са законом, објављују и на језицима националних мањина, односно предвиђена је могућност да се припадници националних мањина, чији број у укупном становништву Републике Србије достиже најмање 2% према последњем попису, могу обратити републичким органима на свом језику и имају право да добију одговор на том језику (члан 11. став 7.).

Закон о националним саветима националних мањина⁵¹ регулише надлежности националних савета у погледу службене употребе језика националних мањина у члану 22. Тако је предвиђено да национални савет доприноси остварењу службене употребе језика националне мањине на начин што: а) предлаже утврђивање језика и писма националне мањине као службеног језика и писма у јединици локалне самоуправе (члан 22. тачка 3); б) предлаже надлежном органу вршење надзора над службеном употребом језика и писма националне мањине (члан 22. тачка 6); ц) предлаже надлежним органима мере и активности за унапређење превођења прописа на језике националних мањина који су у службеној употреби (члан 22. тачка 7); д) предузима мере и активности за унапређење службене употребе језика и писма националне мањине (члан 22. тачка 8).

Надлежности националног савета у погледу топографских ознака односе се пре свега на његово право да утврђује традиционалне називе јединица локалне самоуправе, насељених места и других географских назива на језику националне мањине, ако је на подручју јединице локалне самоуправе или насељеног места језик националне мањине у службеној употреби (члан 22. тачка 1) и предлаже надлежном органу истицање ових назива (члан 22. тачка 2).

Поред наведених закона, службена употреба језика и писама регулисана је великим бројем других посебних тзв. секторских закона⁵².

⁵¹ „Службени гласник РС“, бр. 72/09, 20/14 – одлука УС и 55/14.

⁵² Закон о локалној самоуправи („Службени гласник РС“, бр. 129/07, 83/14 – др. закон и 101/16 – др. закон), Закон о матичним књигама („Службени гласник РС“, бр. 20/09 и 145/14), Породични закон („Службени гласник РС“, бр. 18/05, 72/11 – др. закон и 6/15), Закон о личној карти („Службени гласник РС“, бр. 62/06 и 36/11), Закон о путним исправама („Службени гласник РС“, бр. 90/07, 116/08, 104/09, 76/10 и 62/14), Закон о општем управном поступку („Службени гласник РС“, број 18/16), Закон о парничном поступку („Службени гласник РС“, бр. 72/11, 49/13 – одлука УС, 74/13 – одлука УС и 55/14), Закон о ванпарничном поступку („Службени гласник РС“, бр. 25/82 и 48/88 и „Службени гласник РС“, бр. 46/95 – др. закон, 18/05 – др. закон, 85/12, 45/13 – др. закон, 55/14, 6/15 и 106/15 – др. закон), Законик о кривичном поступку („Службени гласник РС“, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 и 55/14), Закон о прекршајима („Службени

Службена употреба језика и писма у управном поступку

Управни поступак се води на српском језику и ћириличном писму⁵³, али под одређеним условима, може да се води и на језику националне мањине. Управни поступак се може водити и на језику националне мањине уколико се о управној ствари одлучује у првом степену, уколико је у органу који води поступак у службеној употреби и језик националне мањине и уколико постоји захтев странке да се поступак води на том језику⁵⁴. Закон о службеној употреби језика и писама утврђује обавезу службеног лица који води поступак да упозна странку који су језици у службеној употреби на подручју органа и да затражи од ње да се изјасни на ком ће се језику водити поступак (члан 13. став 2). Службено лице је дужно и да у записнику констатује ову чињеницу, као и да назначи који је језик поступка (члан 13. став 4). У управном поступку који се води на језику националне мањине целокупна писана и усмена комуникација између странке и органа (поднесци, позиви, изјаве и сл.) се одвија на том језику, а записници и одлуке се израђују као аутентични текстови и на српском језику и ћириличном писму и на језику и писму националне мањине⁵⁵.

Према Правилнику о обрасцима аката у управном поступку (Сл. лист СР Југославије“, бр. 8/99 и 9/99-испр), у органима у којима се поступак води и на језику и писму националне мањине, прописани обрасци поред текстова на српском језику и ћириличном писму упоредо садрже и текст на језику и писму те националне мањине, уз обавезу да садрже све прописане елементе (члан 6. Правилника).

Право на вођење управног поступка на језику националне мањине ограничено је на првостепени поступак и другостепени поступак се води на српском језику, уз право странака, припадника мањина, да у овом поступку користе свој језик⁵⁶. Закон о службеној употреби

гласник РС“, бр. 65/13, 13/16 и 98/16 – одлука УС), Закон о избору народних посланика („Службени гласник РС“, бр. 35/00, 57/03 – одлука УСРС, 72/03 – др. закон, 75/03 – испр. др. закона, 18/04, 101/05 – др. закон, 85/05 – др. закон, 28/11 – одлука УС, 36/11 и 104/09 – др. закон), Закон о локалним изборима („Службени гласник РС“, бр. 129/07, 34/10 – одлука УС и 54/11), Закон о печату државних и других органа („Службени гласник РС“, број 101/07), Закон о уставном суду („Службени гласник РС“, бр. 109/07, 99/11, 18/13 – одлука УС, 103/15 и 40/15 – др. закон).

⁵³ Члан 12. став 1. Закона о службеној употреби језика и писама и члан 4. став 1. Закона о општем управном поступку ("Сл. гласник РС", бр. 18/2016)

⁵⁴ Види члан 12. став 1, став 2. и став 4. Закона о службеној употреби језика и писама и члан 4. став 2. ЗУП-а.

⁵⁵ Члан 14. став 1. Закона о службеној употреби језика и писама.

⁵⁶ Члан 15. став 1. Закона о службеној употреби језика и писама.

језика и писама утврђује обавезу првостепеног органа да писмена у другостепеном поступку и у вези са њим (решење, одлуку, записник, поднеске, исправе и сл.) преведе на језик националне мањине на коме је вођен првостепени поступак (члан 15. став 2. Закона).

Међународни правни оквир

Европска повеља о регионалним или мањинским језицима⁵⁷ – Основни циљ *Повеље* јесте заштита историјских, регионалних језика и језика мањина у Европи, а тиме и очување и унапређење традиције и културне различитости у Европи. *Повеља* предвиђа низ мера за употребу језика у области образовања, правосуђа, управе, медија, али и у друштвеном и привредном животу. *Повеља* у целини доприноси остварењу права на службену употребу језика националних мањина.

Актом о ратификацији, у погледу употребе језика националних мањина у административним областима државе у којима живи број говорника мањинског језика који оправдава примену посебних мера, Република Србија се обавезала да ће им омогућити да подносе усмене или писмене представке и документа на својим језицима⁵⁸ (члан 10. став 1. тачка а (ИВ) и (В)).

У погледу употребе језика националних мањина пред локалним и регионалним властима, Република Србија се обавезала да ће одобрити или охрабривати: а) да грађани који говоре мањинске језике поднесу писмене или усмене представке на тим језицима; б) да регионалне и локалне власти објављују званична документа на одговарајућим мањинским језицима; ц) употребу традиционалних облика имена места на регионалним или мањинским језицима, заједно с именом на званичном језику државе (члан 10. став 2. тачке б, ц, д, и г).

У погледу употребе мањинских језика у раду јавних служби на територији на којој се ови језици користе, Србија се обавезала да омогући онима који користе регионалне или мањинске језике да поднесу захтев на овим језицима (члан 10. став 3. тачка ц). Како би омогућила остваривање службене употребе регионалних или мањинских језика пред управним властима и јавним службама, Република Србија се обавезала да, у мери у којој је то могуће, удовољава захтевима запослених у јавним службама који познају неки регионални или мањински језик

⁵⁷ „Службени лист СЦГ – Међународни уговори“, број 18/05.

⁵⁸ Приликом ратификације *Повеље* Србија је прихватила примену наведених мера у односу на албански, босански, бугарски, мађарски, ромски, румунски, русински, словачки, украјински и хрватски језик, при томе не правећи никакву разлику између њих.

да буду ангажовани на територијама на којима се ови језици користе (члан 10. став 4. тачка ц). Република Србија је прихватила и меру из члана 10. став 5. која предвиђа да државе преузимају обавезу да допусте употребу и усвајање породичних имена на регионалним или мањинским језицима, на захтев оних који су заинтересовани.

Оквирна конвенција за заштиту националних мањина⁵⁹ – Питање службене употребе језика националних мањина Оквирна конвенција регулише чл. 10. и 11. Члан 10. став 1. признаје право припадника националне мањине да слободно и без ометања користе свој језик, и то како приватно, тако и јавно. Обавеза државе, која произлази из ове одредбе, постоји пре свега у нечињењу, с обзиром на то да држава не сме да омета употребу језика националне мањине. Обавеза чињења, у смислу подршке или унапређења, није изричито регулисана нормом, па се чињење државе односи на њену обавезу да спречи ометање од стране трећих лица.

Употреба језика националних мањина у комуникацији са државним органима регулисана је у члану 10. став 2. При томе, нормом нису обухваћени сви државни органи, већ само органи управе.

Лично име

Право на лично име је једно од права које је уздигнуто на ниво уставом загарантованог људског права. Устав Србије, у члану 37. став 3. прокламује да су избор и коришћење личног и имена своје деце слободни. За припаднике националних мањина Устав, у члану 79. став 1, садржи додатну гаранцију права на коришћење свог имена и презимена на свом језику.

Закон о заштити слобода и права националних мањина у члану 9. прописује да припадници националних мањина имају право на слободан избор и коришћење личног имена и имена своје деце, као и на уписивање свог личног имена у све јавне исправе, службене евиденције и збирке личних података према језику и правопису припадника националне мањине.

Истим Законом у члану 11. став 4. прописано је да службена употреба језика и писама националних мањина подразумева издавање јавних исправа и вођење службених евиденција и збирки личних података на језицима националних мањина и прихватање тих исправа на тим језицима као пуноважних.

⁵⁹ „Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, број 6/98.

Закон о матичним књигама⁶⁰ у члану 17. предвиђа да се лично име детета, родитеља, супружника и умрлог уписује се на српском језику, ћириличким писмом, а припадници националне мањине имају право на упис личног имена према језику и правопису припадника националне мањине, што не искључује паралелан упис личног имена и на српском језику, ћириличким писмом.

Упутство о вођењу матичних књига и обрасцима матичних књига⁶¹ ближе уређује да се лично име припадника националне мањине уписује у матичну књигу на језику и писму националне мањине после уписа на српском језику ћириличким писмом, испод њега истим обликом и величином слова.

Истим Упутством у тачки 137. наводи се да се у јединицама локалне самоуправе у којима је статутом утврђено да је у службеној употреби језик припадника националне мањине, обрасци извода из матичних књига из тач. 134. – 136. овог упутства штампају се и двојезично, на српском језику ћириличким писмом и на језику и писму оне националне мањине чији је језик у службеној употреби. Текст рубрика на језику и писму припадника националне мањине исписује се испод текста на српском језику, истим обликом и величином слова.

Закон о личној карти⁶² у члану 9. став 3. прописује да се подаци о презимену и имену уписују у образац личне карте у изворном облику, како су уписани у изводу из матичне књиге рођених, при чему се ови подаци код припадника националних мањина паралелно уписују и по српском правопису и писму.

Закон о службеној употреби језика и писама⁶³, у члану 18а. прописује да припадници националних мањина имају право на слободан избор и коришћење личног имена и имена своје деце, као и на уписивање ових личних имена у све јавне исправе, службене евиденције и збирке личних података према језику и правопису припадника националне мањине.

Правилником о поступку издавања пријаве рођења детета и обрасцу пријаве рођења детета у здравственој установи⁶⁴ у делу који уређује изјаву о личном имену детета предвиђен је упис личног имена и презимена према језику и писму националне мањине.

⁶⁰ „Службени гласник РС“, бр. 20/09 и 145/14.

⁶¹ „Службени гласник РС“, бр. 109/09, 4/10 – испр., 10/10, 25/11, 5/13 и 94/13.

⁶² „Службени гласник РС“, број 36/11.

⁶³ „Службени гласник РС“, бр. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94 и 101/05 – др. закон и 30/10.

⁶⁴ „Службени гласник РС“, бр. 25/11, 9/16, 16/16 и 36/16.

